

TÜRK HUKUKUNDA ÇİFTE/ÇOK VATANDAŞLIKTAN KAYNAKLANAN SORUNLAR

Dr. Öğr. Üyesi Ebru KARADEMİR*

Öz

Vatandaşlık hukukuna hakim olan ilkelerden kabul edilen “herkesin sadece tek bir vatandaşlığı olmalıdır” ilkesi, kişinin birden fazla devletin vatandaşlığına aynı anda sahip olması demek olan “çifte vatandaşlık” veya “çok vatandaşlık” hallerinin gün geçtikçe birçok devlet tarafından tanınarak vatandaşlık kanunlarına girmesi ile birlikte neredeyse geçerliliğini kaybetmiştir. Buna rağmen, bazı ülkeler, çifte/çok vatandaşlık konusunda muhafazakâr davranmaktadır. Almanya gibi bazı devletler, kişinin başka bir devletin vatandaşlığını kazanabilmesi için yasal olarak (de jure) önceki vatandaşlığından çıkmasını öngörürken bazıları, öngördükleri bu yasal gerekliliği hafifletecek bir fiili (de facto) uygulama geliştirmiştir. Diğer taraftan, Türk vatandaşlık hukuku, Türk vatandaşlarının Türk vatandaşlığı yanında yabancı bir devlet vatandaşlığına sahip olabildiğini anlayışla karşılamaktadır. “Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi”, çifte/çok vatandaşlığı reddetmeyen bir düzenlemeye sahiptir. Amerika Birleşik Devletleri’nde çifte/çok vatandaşlığı engelleyen kanuni bir düzenleme yoktur. Devletlerin vatandaşlık kazanma şartlarını birbirinden farklı veya birbirine benzer şekilde düzenlemeleri ya da sonradan vatandaşlık kazanılmasına imkân tanımaları, kişinin aynı anda birden fazla devletin vatandaşı olması sonucunu doğurabilmektedir. Çifte/çok vatandaşlık durumları, birden çok devletin vatandaşlık ilişkisinden doğan hak ve yetkilerini aynı kişi üzerinde kullanmalarına imkân sağladığı için diplomatik himaye hakkının ileri sürülmesi, yetkili mahkeme ve uygulanacak hukukun tayini, askerlik yükümlülüğü ve nüfus kayıtlarının tutulması gibi konularda çıkabilecek olumlu vatandaşlık uyumsuzluklarına hukuki zemin hazırlamaktadır.

---

* İzmir Ekonomi Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi (e-posta: ebru.karademir@izmirekonomi.edu.tr) (Makale Gönderim Tarihleri: 05.09.2017-05.09.2017-30.10.2017/Makale Kabul Tarihleri: 30.10.2017-18.09.2017-10.11.2017)

Anahtar Kelimeler

Çifte/çok vatandaşlık

**DOUBLE/MULTIPLE CITIZENSHIP RELATED
PROBLEMS IN TURKISH LAW****Abstract**

“Everyone should hold only one citizenship” is almost expired to be a principle of citizenship law due to the acceptance of “double citizenship” or “multiple citizenship” situations by many countries today. However, some countries stay conservative towards double/multiple citizenship. While some countries like Germany, foresees a legal requirement (de jure) of loss of previous citizenship in order to obtain another country’s citizenship, some others developed a practice (de facto) which weakens this legal requirement. On the other hand, Turkish citizenship law has an insightful approach towards Turkish citizens who wish to obtain another country’s citizenship. “European Convention on Citizenship”, has a regulation favoring double/multiple citizenship. In United States, there is no legal regulation which prohibits double/multiple citizenship. The differences and similarities among the countries’ citizenship laws or the acceptance of acquired citizenship status may cause double/multiple citizenship. Since double/multiple citizenship provides opportunity for utilization of citizenship related rights and authorities on the same person concurrently by more than one country; it may cause affirmative disputes on matters such as diplomatic protection, competent court and governing law, military service and personal registries.

Keywords

Dual/multiple citizenship

1. GİRİŞ

Vatandaşlık hukukuna hakim olan ilkelerden “herkesin sadece tek bir vatandaşlığı olmalıdır” ilkesi, kişinin birden fazla devletin vatandaşlığını aynı anda taşıması anlamına gelen “çifte vatandaşlık” veya “çok vatandaşlık” hallerinin gün geçtikçe birçok devlet tarafından tanınarak vatandaşlık kanunlarına girmesi ile birlikte neredeyse geçerliliğini kaybetmiştir¹. Bunun başlıca nedeni, özellikle II. Dünya Savaşı’ndan sonra yaşanan göç hareketleri sonucunda vatandaşı olmadıkları ülkelerde yaşamak zorunda kalan insan sayısının artmış olmasıdır².

Çifte/çok vatandaşlıktan kaynaklanan olumlu uyumsuzluklar, uluslararası gerginlik dönemlerinde, savaş devirlerinde ve sermaye ile emeğin ulusal sınır ötesine taşınması halinde hiç de küçümsenemeyecek çekişmelere yol açmıştır³. Devletler, geçen yüzyıldan beri uluslararası antlaşmalarla çifte/çok vatandaşlığı önleme çabası göstermişlerdir. 12.04.1930 tarihli “Vatandaşlık Kanunları İhtilafına İlişkin Bazı Sorunlar Hakkında Sözleşme (“La Haye Sözleşmesi”)⁴, vatandaşlık uyumsuzluklarını çözümlenmeyi amaçlamakta; 06.05.1963 tarihli “Çok Vatandaşlık Hallerinin Azaltılması ve Çok Vatandaşlık Halinde Askerlik Yükümlülüğü Hakkında Sözleşme (“Strasbourg Sözleşmesi”)⁵ ise, çifte/çok vatandaşlığı önleme çabasıdır. Fakat uygulama, çifte/çok vatandaşlığı önlemek yerine onun yol açtığı

¹ **Aybay**, Rona: “Türk Hukukunda Çifte Vatandaşlık Bir Hak Mıdır?”, Vatandaşlık, Göç, Mülteci ve Yabancılar Hukukundaki Güncel Gelişmeler (Ed. **Hailbronner**, Kay/**Tiryakioğlu**, Bilgin/**Küçük**, Esin/**Schneider**, Katja), 2. bs., Türkiye Barolar Birliği Yayınları, No. 175, Ankara 2013, s. 156; **Doğan**, Vahit: Türk Vatandaşlık Hukuku, 13. bs., Savaş Yayınevi, Ankara 2016, s. 29; **Erdem**, Bahadır: Türk Vatandaşlık Hukuku, 5. bs., Beta Basım, İstanbul 2016, s. 14; **Güngör**, Gülin: Tabiiyet Hukuku, 4. bs., Yetkin Yayınları, Ankara 2016, s. 25; **Özkan**, Işıl/**Tütüncübaşı**, Uğur: “Türk ve Alman Hukukunda Çifte Vatandaşlığa İlişkin Gelişmeler”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 57, S. 3, Y. 2008, s. 622-623.

² Çifte/çok vatandaşlığın tarihi gelişimi için bkz. **Göğler**, Erdoğan: “Çifte Vatandaşlık”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 44, S. 1-4, Y. 1995, s. 138-149.

³ **Göğler**, s. 130.

⁴ <https://treaties.un.org/doc/Publication/MTDSG/Volume%20II/LON/PARTII-3.en.pdf> (erişim: 06.07.2017).

⁵ <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/043> (erişim: 06.07.2017); Geniş bilgi için bkz. **Uluocak**, Nihal: “Çifte Vatandaşlığın Önlenmesine İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi ve Son Gelişmeler”, Milletlerarası Hukuk ve Özel Hukuk Bülteni, S. 2, C. 7, Y. 1987, s. 181-186.

uyuşmazlıkları çözmeye çalışmanın daha akıllıca bir yol olacağını göstermiştir⁶.

Çifte/çok vatandaşlığın, feodal düzenin ortaya koymağa çalıştığı kadar korkulacak bir hal olmadığı, zararından çok yararı olduğu endüstriyel toplum tarafından kabul olunmuştur. Şöyle ki; çifte/çok vatandaşlık, çıkarlar dengesi alanında bireyin yararınaadır. Birey, siyasî veya ekonomik nedenlerle ayrıldığı vatanından tamamen kopmamaktadır ve çifte/çok vatandaşlık sayesinde kültürlerin birbirlerini anlamalarına yardımcı olmaktadır. Ayrıca, çifte/çok vatandaşlık, emeğin ve sermayenin dengesiz dağılımının getirdiği sakıncaları kısmen de olsa azaltmaktadır. Bir diğer nokta da, devletin yabancı ülkelerde ulusal çıkarlara hizmet edecek baskı gruplarını oluşturmasının kolaylaşabileceğidir. Kaldı ki, Türkiye gibi emek ihraç eden, hızlı nüfus artışı dolayısıyla işsizlik sorunu bulunan ve yabancı sermaye ile yabancı teknolojiye gerek duyan devletlerin çifte/çok vatandaşlıktan korkmamaları gerekir⁷.

2. ÇİFTE/ÇOK VATANDAŞLIK DÜZENLEMELERİ

Avrupa Birliği (“AB”) vatandaşlığı ile birlikte üye devlet vatandaşlığına sahip olmak, çifte/çok vatandaşlık olarak nitelendirilemez. “AB Antlaşması (m. 9) ve AB’nin İşleyişi Hakkında Antlaşma (m. 20)”⁸ hükümlerinde düzenlenen Birlik vatandaşlığı, üye devlet vatandaşı olan kişilere verilen tamamlayıcı; fakat, ulusal vatandaşlığın yerini almayan bir vatandaşlıktır. Üye devlet vatandaşları, diğer üye devletlerde Antlaşma’da belirlenen haklardan yararlanır⁹.

Kendi vatandaşlığına almak için özel şartlar aramak, her devletin hakkıdır. La Haye Sözleşmesi m. 1 hükmü ile her devletin kendi hukuku uyarınca kimin kendi vatandaşı olduğunu tespit edeceği hükme bağlanmıştır. Bu hukuk; uluslararası antlaşmalara, uluslararası teamüle ve tâbiyet alanında geçerli olan ilkelere uygun olduğu müddetçe diğer devletler tarafından

⁶ Göğer, s. 154-155.

⁷ Göğer, s. 130-131.

⁸ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2016:202:FULL&from=EN> (erişim: 10.07.2017).

⁹ Geniş bilgi için bkz. Gerçek, Şahin: “Avrupa Birliği Adalet Divanı’nın Avrupa Birliği Vatandaşlığı İle İlgili Son Yaklaşımları”, Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi, C.21, S. 2, Y. 2013, s. 37-54.

tanınacaktır. Benzer düzenleme, 06.11.1997 tarihli “Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi (“AVS”)¹⁰ m. 3 hükmünde de yer almaktadır.

Çifte/çok vatandaşlık hakkının kabul edilerek vatandaşlara tanınması; devletlerin siyasi, ekonomik ve kültürel çıkarları ile doğru orantılıdır. Devlet, bir yandan ülke dışında oturmasına rağmen ülke kültürüne bağlı olan kişileri kollamak, diğer yandan ülkeye yerleşmek niyetiyle gelen kişilerin sayılarının artmasını önlemek için vatandaşlık hukukunun olanaklarından yararlanmaktadır. Çıkar çatışmalarını yumuşatmak ve bireylerin iradelerine daha geniş serbesti tanımak amaçları ile vatandaşlık hukuku, bazı kurumları zorunlu görmüştür¹¹.

Bir devletin çifte/çok vatandaşlık politikasını doğru değerlendirebilmek için o devletin başka bir devletin vatandaşlığını kazanmak isteyen kendi vatandaşlarına olan tutumuna da bakmak gerekir. Başka bir devletin vatandaşlığını kazanmak isteyen kendi vatandaşlarına asıl vatandaşlıklarını muhafaza edebilmeleri için izin vermeyen bir devletin, çifte/çok vatandaşlık karşısı olduğu söylenebilir. Diğer taraftan bu devlet, kendi vatandaşlarının başka bir devletin vatandaşlığını kazanmasını desteklememekle beraber kendi vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancılara karşı olumlu bir tutum sergileyebilir¹².

29.05.2009 tarihli 5901 sayılı “Türk Vatandaşlık Kanunu (“TVK”)¹³, Türk vatandaşlarının Türk vatandaşlığı yanında yabancı bir devlet vatandaşlığına sahip olabildiğini anlayışla karşılayan bir düzenlemeye sahiptir. TVK m. 3 (1) (b) uyarınca, “Çok vatandaşlık, bir Türk vatandaşının aynı anda birden çok vatandaşlığa sahip olmasıdır”. TVK m. 44 uyarınca, herhangi bir nedenle yabancı bir devlet vatandaşlığını kazanan kişilerin bu durumlarına ilişkin belgeleri ibraz etmeleri ve yapılacak inceleme sonucunda kayden aynı kişiler olduklarının tespiti halinde, nüfus aile kütüklerindeki kayıtlarına çok vatandaşlığa sahip olduklarına dair açıklama yazılacaktır. Çok vatandaşlığın

¹⁰ <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/166> (erişim: 06.07.2017); Geniş bilgi için bkz. **Güngör**, Gülin: “Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi (“AVS”)", Prof. Dr. Yılmaz Altuğ'a Armağan, Milletlerarası Hukuk ve Özel Hukuk Bülteni, S. 1-2, C. 17-18, Y. 1997-1998, s. 229-250; **Tarıncı**, Feriha Bilge: “Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi ve Türk Hukuku”, Milletlerarası Hukuk ve Özel Hukuk Bülteni, S. 2, C. 22, Y. 2002, s. 791-818.

¹¹ **Göçer**, s. 128, s. 151-152.

¹² **Tiryakioğlu**, Bilgin: “Multiple Citizenship And Its Consequences In Turkish Law”, Ankara Law Review, V. 3, No. 1, Y. 2006, s. 7-8.

¹³ RG: 27256-12.06.2009.

hangi sebeple veya hangi yolla kazanılmış olduğu da önemli değildir¹⁴. TVK’da yer alan vatandaşlığın kaybı hallerinden kaybettirme ve vatandaşlığa alınmanın iptali kurumları, genelinde çifte/çok vatandaşlığı önlemeye yönelik değildir. Belirtilen kurumların ana amacı, hakkın kötüye kullanılmasını önlemek ve devletin varlığı ile güvenliğini korumaktır¹⁵.

Türkiye, çifte/çok vatandaşlık hakkını vatandaşlarına 13.02.1981 tarihli ve 2383 sayılı “11.02.1964 tarihli ve 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu (“mülga TVK”)’nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna İki Ek Geçici Madde Eklenmesi Hakkında Kanun”¹⁶ ile vermiştir. Diğer taraftan, mülga TVK¹⁷’nin kaybettirme başlığını taşıyan değişik m. 25 (a) (Uygulanmasına İlişkin mülga Yönetmelik¹⁸ değişik m. 36 (a)) hükmüne göre, izin almaksızın kendi istekleriyle yabancı bir devlet vatandaşlığını kazananların Türk vatandaşlığını kaybettiklerine Bakanlar Kurulu’nca karar verilebilmekteydi¹⁹. Bu değişikliklerle beraber, mülga Kanun 25. maddeye yeni bir kaybettirme nedeni olarak (h) bendi (Uygulanmasına İlişkin mülga Yönetmelik ek m. 36 (h)) eklenmişti. Bu bendin eklenmesindeki maksat, çifte/çok vatandaşlığı olan ve yabancı ülkede ikamet eden Türk vatandaşları için bir sadakat testi yapmaktır. Bu hükümde düzenlenen vatandaşlığı kaybettirme sebebinin işlenmesi için kişinin herhangi bir yolla yabancı devlet vatandaşlığını kazanmış olması ve kesintisiz en az 7 yıl Türkiye dışında oturması ve Türkiye ile ilgisi ve bağlılığını kesmesi gerekmektedir. Mülga Yönetmelik uyarınca, ilgilinin Türkiye’de gayrimenkullerinin veya işyerlerinin bulunması, ailesinden bir kısmının Türkiye’de oturması, ilgilinin bunlarla bağlılığını sürdürerek bu süre içinde zaman zaman yurda gelip gitmesi, şahsi ve medeni halinde meydana gelen değişikliklerle diğer nüfus olaylarını yetkili makamlara bildirmesi ve askerlik işlemlerini yaptırması halinde Türkiye ile ilgi ve bağlılığını kesmediği ve Türk vatandaşlığını korumak istediği anlaşılmaktaydı. TVK’da bu hükümler muhafaza edilmemiştir. Yani, Türk vatandaşları, mülga Kanun’dan farklı olarak yetkili makam izni olmaksızın yabancı devlet vatandaşlığını kazanabilirler. Mevcut düzenlemenin 29. maddesi (Uygulan-

¹⁴ Nomer, s. 154.

¹⁵ Göger, s. 154.

¹⁶ RG: 17254-17.02.1981.

¹⁷ RG: 11638-22.02.1964.

¹⁸ RG: 11742-01.07.1964 (RG: 17286-21.03.1981 ile değişik).

¹⁹ Örn. Merve Safa Kavakçı’nın vatandaşlığının kaybettirilmesine ilişkin 99/12827 sayılı BK kararı için bkz. RG: 23697-16.05.1999.

masına İlişkin Yönetmelik²⁰ m. 56 (1)) uyarınca, İçişleri Bakanlığının teklifi ve Bakanlar Kurulu kararı ile Türk vatandaşlığı kaybettirilebilecek kişiler sadece; a) Yabancı bir devletin, Türkiye'nin menfaatlerine uymayan herhangi bir hizmetinde bulunup da bu görevi bırakmaları kendilerine yurt dışında dış temsilcilikler, yurt içinde ise mülki idare amirleri tarafından bildirilmesine rağmen, üç aydan az olmamak üzere verilecek uygun bir süre içerisinde kendi istekleri ile bu görevi bırakmayanlar. b) Türkiye ile savaş halinde bulunan bir devletin her türlü hizmetinde Bakanlar Kurulunun izni olmaksızın kendi istekleriyle çalışmaya devam edenler ve c) İzin almaksızın yabancı bir devlet hizmetinde gönüllü olarak askerlik yapanlardır.

Bazı devletlerin çifte/çok vatandaşlık konusunda muhafazakâr tutumlarının etkisiyle, mülga TVK m. 29 hükmünde değişiklik öngören 07.06.1995 tarih ve 4112 sayılı "Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun"²¹ ile özel statülü yabancıların mağdur olmamaları için pembe kart uygulaması (mevcut mavi kart) getirilmişti. Mülga TVK m. 29 hükmünün "Bu Kanun ile Türk vatandaşlığını kaybeden kişiler, kayıp tarihinden başlayarak yabancı muamelesine tutulur." cümlesinden sonraki cümle "Ancak doğumla Türk vatandaşlığını kazanmış olup da yabancı bir devlet vatandaşlığını kazanmadan önce veya kazandıktan sonra Bakanlar Kurulu'ndan Türk vatandaşlığından çıkma izni alan kişiler ve bunların kanuni mirasçıları, Türkiye Cumhuriyeti'nin milli güvenliği ve kamu düzenine ilişkin hükümler saklı kalmak kaydıyla ülkede ikamet, seyahat, çalışma, miras, taşınır ve taşınmaz mal iktisabı ile ferağı konularında Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanır." şeklinde değiştirilmişti. Cümlenin önceki halinde söz konusu kişiler, bu konularda ancak Türk kanunlarının yabancılar tarafından tanındığı haklardan faydalanabilmekteydi. 29.06.2004 tarih ve 5203 sayılı "Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun"²² ile mülga TVK m. 29 hükmünde tekrar değişiklik yapılmış ve vatandaşlıktan izinle çıkmış olan eski Türk vatandaşları ile bunların vatandaşlıktan çıkma belgesinde kayıtlı reşit olmayan çocuklarının (TVK m. 28 uyarınca, doğumla Türk vatandaşı olup da çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybedenler ve kendileri ile birlikte işlem gören çocuklarının) askerlik hizmetini yapma yükümlülüğü, seçme ve seçilme, asli ve sürekli olarak kamu görevlerine girme ve muafiyet araç veya ev eşyası ithal

²⁰ RG: 27544-06.04.2010.

²¹ RG: 22311-12.06.1995.

²² RG: 25514-06.07.2004.

etme hakları dışında bütün haklardan Türk vatandaşlarıyla eşit biçimde yararlanacakları belirtilmiştir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde ise, çifte/çok vatandaşlığa karşı iki yaklaşım vardır: Bazıları, çifte/çok vatandaşlığın yaygın imkânlar sunduğunu ve daha fazla göçmenin Amerikan vatandaşlığı için cesaretlendirildiğini belirtmektedir. 11 Eylül 2001 terörist saldırısından sonra sayıları artan karşıt grup ise, çifte/çok vatandaşlığın entegrasyonu zedeleyeceğini, refah seviyesini azaltacağını ve uyumsuzluk hallerinde Amerikan menfaatlerini tehlikeye sokacağını vurgulamaktadır²³. Bununla beraber, çifte/çok vatandaşlığı engelleyen kanuni bir düzenleme yoktur. Vatandaşlık başvurusunda bulunan kişinin asli vatandaşlığından çıkıp çıkmadığına bakılmamakta, kişinin asıl vatandaşlığını kazandığı devlete Amerikan vatandaşlığını kazandığı hakkında herhangi bir bildirimde bulunulmamaktadır. Bu nedenle, ne Amerikan devleti ne de asıl vatandaşlığın edinildiği devlet, kişinin çifte/çok vatandaş olduğunu bilemeyebilir²⁴.

AVS de, çifte/çok vatandaşlığı reddetmeyen bir düzenlemeye sahiptir. AVS m. 2 uyarınca, “Çok vatandaşlık, aynı kişinin eş zamanlı olarak iki veya daha fazla devlet vatandaşı olmasıdır”. AVS m. 14 uyarınca, doğum ve evlenme nedeniyle birden fazla vatandaşlığın kazanılmasına izin verilmektedir. Ancak, vatandaşlığın yitirilmesine ilişkin AVS 7. madde hükmünde, bir yabancı devlet vatandaşlığını kendi isteğiyle kazanmanın vatandaşlığı yitirme nedeni olabileceği kabul edilmiştir. Diğer taraftan, AVS m. 15, akit devletleri başka bir devlet vatandaşlığına sahip olan ya da sonradan kazanan vatandaşlarının kendi vatandaşlığını muhafaza etme veya kaybetmeleri hususunda düzenleme yapmakta serbest bırakmıştır.

Bazı devletler ise, çifte/çok vatandaşlık konusunda muhafazakâr davranmaktadırlar²⁵. 1999 Helsinki Zirvesi'nden beri AB'ye aday ülke konusunda olan Türkiye'nin vatandaşları, 12.09.1963 tarihli “Ankara Antlaş-

²³ **Martin**, Philip: “US Experience With Double Citizenship”, Vatandaşlık, Göç, Mülteci ve Yabancılar Hukukundaki Güncel Gelişmeler (Ed. **Hailbronner**, Kay/**Tiryakioğlu**, Bilgin/**Küçük**, Esin/**Schneider**, Katja), 2. bs., Türkiye Barolar Birliği Yayınları, No. 175, Ankara 2013, s. 190.

²⁴ **Martin**, s. 188.

²⁵ Almanya, Avusturya, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Latviya, Letonya, Hollanda, Polonya, Slovenya, İspanya, Hırvatistan, Moldova ve Norveç örneği için bkz. **Goodman**, Sara Wallace: “Dual/Multiple Citizenship”, Encyclopedia of Migration (Ed. **Bean**, Frank/**Brown**, Susan), Springer, Amsterdam 2014, s. 1-4.

ması²⁶ ve 23.10.1970 tarihli “Katma Protokol”²⁷ hükümlerine karşın birçok Avrupa ülkesinde işçi veya hizmetli olmasına bakılmaksızın çeşitli zorluklara tabi tutulmaktadır²⁸. Almanya’da yaşayan Türklerin “Alman Yabancılar Kanunu (Ausländergesetz - AuslG)”²⁹’ndan yararlanıp Alman vatandaşlığını kazanmaları için Türk vatandaşlığından çıkmaları gerekmektedir. Ayrıca, “Alman Vatandaşlık Kanunu (Staatsangehörigkeitsgesetz, StAG)”³⁰ uyarınca, izinsiz olarak başka bir devlet vatandaşlığına geçenler, Alman vatandaşlığını kaybedecektir. Hatta, muafiyet halleri hariç, opsiyon modeli’ne göre doğumla çifte/çok vatandaşlığı kazanmış göçmen çocukları en geç 23. yaşgünlerine kadar Alman veya ebeveynlerinin vatandaşlığından birisini seçmek zorundadırlar. Halbuki, AVS’de kişinin iradesi dışında doğum veya evlenme ile kazandığı ikinci vatandaşlığı muhafaza edebileceği kabul edilmiştir³¹.

Evlenme veya soybağı bağı nedeniyle çifte/çok vatandaşlığa kavuşanlar açısından tanınmış olan seçme hakkı, vatandaşlık uyumsuzluklarını önleyen kurumlar sıralamasında önde gelen yeri tutar. Soybağı alanında seçme hakkı, doğumla çifte/çok vatandaşlığı kazanmış olan çocuğun reşit olmasından başlayarak belli bir süre içerisinde iki vatandaşlığından birisini seçebilme yeteneğidir. Seçme hakkının ikinci bir türü; evlenme ile çifte/çok vatandaşlığı kazanmış olan kadına, boşanma veya ölüm nedenleriyle evlenmenin sona ermesi hallerinde belli bir süreyle tanınmıştır. Kişinin kendi iradesi ile çifte/çok vatandaşlığı sona erdirmesi için getirilen bir diğer kurum çıkmadığıdır. Çıkmanın, seçme hakkı gibi bir hak olup olmadığı tartışılabilir. Herkesin vatandaşlığını seçmekte serbest olduğu ve herkesin yalnız bir vatandaşlığı olması gerektiği prensipleri açısından konu ele alınırsa, çıkma kişi açısından bir hak olmalıdır. Karşı olan düşünceye göre; çıkma, seçme hakkı gibi salt irade beyanı ile gerçekleşen bir hak değildir. Devletin takdir yetkisini

²⁶ AT RG: L217-29.12.1964, s. 3685.

²⁷ AT RG: L293-29.12.1972, s. 3-56.

²⁸ **Özkan/Tütüncübaşı**, s. 631.

²⁹ 09.07.1990 tarihli Federal Resmi Gazete I, s. 1354-1356 (03.07.1999 tarihli Kanun ile m. 2’de yapılan son değişiklik, Federal Resmi Gazete I, s. 1620 vd.)

³⁰ 22.07.1913 tarihli Almanya Resmi Gazetesi I, s. 583-Federal Resmi Gazete III, s. 102-1 (13.11.2014 tarihli Vatandaşlık Kanunu’nu Değiştiren İkinci Kanun’un 1. maddesi ile son değişiklik, Federal Resmi Gazete I, s. 1714).

³¹ **Özkan/Tütüncübaşı**, s. 605-609; **Pusch**, Barbara: “Dual Citizenship In The Transnational German-Turkish Space: Notes From Germany”, IPC-Mercator Policy Brief, Fabrika Basım, İstanbul 2015, s. 1-10.

kullanarak, irade beyanı ile gerçekleştirilmek istenen vatandaşlıktan ayrılmaya izin vermesi gereklidir³².

Bazı devletler, kişinin başka bir devletin vatandaşlığını kazanabilmesi için yasal olarak (de jure) önceki vatandaşlığından çıkması gerekliliğini hafifletecek bir fiili (de facto) uygulama geliştirmiştir. Avusturya, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Almanya (diğer AB üye ülkeleri vatandaşları haricinde) ve Hollanda (Hollanda’da doğanlar ve Hollanda vatandaşlarının eşleri dışında), bu kanuni gerekliliği sıkı bir biçimde uygularken İspanya, önceki vatandaşlıktan çıkıldığı konusunda bildiri yeterli görmekte ve delil niteliğinde herhangi bir belge istememektedir. Polonya’da ise, bu prosedür gizli biçimde yürütülmekte ve bu nedenle, yüksek oranda Polonya vatandaşının çok vatandaşlığı haiz olduğu söylenmektedir. Bu gerekliliği sıkı bir biçimde uygulayan devletlerde dahi birtakım istisnalar uygulanmaktadır. Burada, vatandaşlık talebinde bulunan kişinin önceki vatandaşlığından çıkma imkânı olup olmadığı (birçok Arap ülkesinde olduğu gibi) ve bu nedenle makul olmayan yükümlülüklerle maruz kalıp kalmadığı esas alınmaktadır³³.

3. TÜRK HUKUKUNDA ÇOK VATANDAŞLIĞA YOL AÇAN HALLER

Soybağı esası; Türk hukukunda olduğu gibi, çifte/çok vatandaşlığın doğumuna sebep olan başlıca hallerden olmakla beraber vatandaşlığın kazanılmasında kendisinden vazgeçilemeyen bir prensiptir³⁴. Günümüzde Kanada, ABD, İsrail, Almanya, Yunanistan, Britanya ve İrlanda gibi birçok devlet, vatandaşlığın kazanılmasında soybağı esası (jus sanguinis) ve toprak esasını (jus soli) içeren karma bir sistem oluşturmuşlardır³⁵.

Devletlerin vatandaşlık kazanma şartlarını birbirinden farklı veya birbirine benzer şekilde düzenlemeleri ya da sonradan vatandaşlık kazanılmasına imkân tanımaları, kişinin aynı anda birden fazla devletin vatandaşı olması sonucunu doğurabilmektedir. Örneğin, farklı devlet vatandaşı olan ana ve babadan soybağı esası yoluyla her iki devlet vatandaşlığının kazanılması veya toprak esasını benimsemiş bir devletin ülkesinde, soybağı esasını

³² Göger, s. 152.

³³ Goodman, s. 2.

³⁴ Nomer, Ergin: “Türk Devletler Özel Hukukunda Çifte Vatandaşlık” (“Çifte Vatandaşlık”), Milletlerarası Hukuk ve Özel Hukuk Bülteni, S. 1-2, C. 14, Y. 1994, s. 56.

³⁵ Tiryakioğlu, m. 8.

benimsemiş bir devletin vatandaşı ana ve/veya babadan doğmuş olmak çok vatandaşlığa sebebiyet verebileceği gibi, bir devlet vatandaşlığını sonradan kazanmanın kişinin mevcut vatandaşlığını bırakması şartına bağlanmaması durumunda da aynı sonuç doğacaktır. Bu çerçevede, kişinin kendi vatandaşlığının yanı sıra evlenme yoluyla yabancı bir devlet vatandaşlığını kazanması; evlat edinme ya da tanıma ilişkisinin doğal bir sonucu olarak kişiye yeni bir devlet vatandaşlığının bahşedilmesi ve devlet halefiyeti çok vatandaşlığa kaynaklık etmektedir. Aksi şekilde, her devletin kendi vatandaşlığını kazanma şartlarını kendisinin düzenlemesinin bir sonucu olarak kişinin herhangi bir devletin vatandaşlık kazanma şartlarını gerçekleştirmemesi durumunda ise, vatansızlık durumu gündeme gelmektedir³⁶.

TVK m. 7 uyarınca, Türkiye içinde veya dışında Türk vatandaşı ana veya babadan evlilik birliği içinde doğan çocuk Türk vatandaşıdır. Evlilik dışı doğumlarda ise, çocuğun onu doğuran annenin vatandaşlığını alması esastır. Fakat, yabancı bir anneden evlilik dışı doğan çocuk, Türk babayla soy bağı kurulmasını sağlayan usul ve esasların yerine getirilmesi halinde Türk vatandaşlığını kazanır.

TVK m. 10 uyarınca, yetkili makam kararı ile vatandaşlığın kazanılması hali de çifte/çok vatandaşlığın doğumuna sebep olmaktadır. Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen bir yabancı, TVK m. 11’de belirtilen şartları taşıması halinde yetkili makam kararı ile Türk vatandaşlığını kazanabilmektedir. Ancak, aranan şartları taşımak vatandaşlığın kazanılmasında kişiye mutlak bir hak sağlamamaktadır. Ayrıca, Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancılarda, TVK m. 11’de sayılan şartlarla birlikte, taşıdıkları devlet vatandaşlığından çıkma şartı da aranabilir. Bu takdirin kullanılmasına ilişkin esasların tespiti Bakanlar Kurulunun yetkisindedir.

Türk vatandaşlık hukukunda, diğer bir çifte/çok vatandaşlığa yol açan hüküm ise, TVK m. 16 uyarınca, Türk vatandaşlığının evlenme yoluyla kazanılmasıdır. Buna göre, maddede belirtilen şartları taşıyan, bir Türk vatandaşı ile en az üç yıldan beri evli olan ve evliliği devam eden yabancılar, Türk vatandaşlığını kazanmak üzere başvuruda bulunabilmektedir.

Son olarak, TVK m. 17 uyarınca, bir Türk vatandaşı tarafından evlat edinilen ergin olmayan kişinin, millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmamak şartıyla, karar tarihinden itibaren Türk vatandaşlığını kazanabilmekte olması da çifte/çok vatandaşlığa yol açabilmektedir.

³⁶ Doğan, s. 183-191; Göger, s. 133; Güngör, s. 26; Nomer, s. 34-37; Tiryakioğlu, s. 9.

4. VATANDAŞLIK UYUŞMAZLIKLARI

4.1. Genel

Bireyin, birden çok vatandaşlığı olması haline olumlu uyumsuzluk, hiç vatandaşlığı olmaması haline olumsuz uyumsuzluk denilmektedir³⁷. Çifte/çok vatandaşlık durumları, birden çok devletin vatandaşlık ilişkisinden doğan hak ve yetkilerini aynı kişi üzerinde kullanmalarına imkân sağladığı için özellikle uygulanacak hukukun tayini, askerlik yükümlülüğü ve nüfus kayıtlarının tutulması konularında çıkabilecek birçok olumlu vatandaşlık uyumsuzluklarına hukuki zemin hazırlamaktadır³⁸.

4.2. Uygulanacak Hukuk

4.2.1. Vatandaşlıklardan Birinin Lex Fori Vatandaşlığı Olması

Çoğunluk görüşüne göre, vatandaşlık uyumsuzluklarının çözümü alanında bir ayırıma gidilmelidir. Lex fori'nin vatandaşlığının da yer aldığı çok vatandaşlık hallerinde sadece lex fori'nin vatandaşlığının nazara alınacağı görüşü, uygulamada daha başarılı olmuştur³⁹.

Türk hukukunda kanuni olarak, yabancı vatandaşlık karşısında Türk vatandaşlığının milletlerarası özel hukuk ilişkilerinde kesin olarak tercih edileceği hükme bağlanmıştır (MÖHUK m. 4 (b)). Kamu hukuku alanında lex fori'nin vatandaşlığının uygulanması zarureti, istisna kabul etmez nitelikte görülmektedir. Bu durumda, lex fori vatandaşlığı prensibinden ayrılabilme, ancak özel hukuk alanında söz konusu olabilir⁴⁰.

Lex fori'nin vatandaşlığının nazara alınmayacağı istisnai durumlara öncelikle uluslararası sözleşmelerde rastlanmaktadır. La Haye Sözleşmesi m. 1 uyarınca, uluslararası antlaşmalar ve teamül hukuku kuralları, lex fori uygulamasına sınır getirebilir. Örneğin; “La Haye Sözleşmesi’ne Ekli Çifte Vatandaşlığı Olanların Askerlik Yükümüne İlişkin Bazı Sorunları Düzenleyen Protokol (“La Haye Sözleşmesi’ne Ekli Protokol”)” m. 1 uyarınca, askerlikle ilgili ön sorunların çözümünde bireyin mütaden bulunduğu ülkenin vatandaşlığı, en sıkı bağının bu ülke ile olması koşuluna bağlanarak esas

³⁷ Göger, s. 130.

³⁸ Güngör, s. 26.

³⁹ Göger, s. 162; Nomer, s. 37-38.

⁴⁰ Nomer, s. 38-39.

alınacaktır. 18.04.1961 tarihli “Diplomatik İlişkiler Hakkında Viyana Sözleşmesi”⁴¹ uyarınca, çifte vatandaşlığı olan diplomatik ajan, gönderildiği devlette gönderen devletin diplomatik misyonunun üyesi olarak bağımsızlık ve ayrıcalıklardan yararlanır. Diplomatik misyon üyesinin vatandaşlıklarından birisinin gönderilen devlet vatandaşlığı olması halinde lex fori değil, gönderen devletin yasaları yetkilidir. Örneğin, Türk ve Amerikan vatandaşlığı bulunan ve Türkiye’deki ABD diplomatik misyonu personeli üyesi bulunan görevli Türk vatandaşı sayılarak hakkında lex fori uygulanamaz⁴².

Yenilgi sonunda ülkeye gelen yabancı işgal kuvvetleri askerleri veya sivil görevliler arasında çifte/çok vatandaşlığı olanlar ve aileleri hakkında lex fori uygulanamaz. II. Dünya Savaşı’ndan sonra Almanya’ya işgal kuvvetlerinin üyesi olarak gelen ve Alman-Amerikan vatandaşlığına sahip olan kişiler hakkında Alman yasaları uygulanamamıştır⁴³.

İsviçre ve Alman hukuku ile AB hukukundaki düzenlemelere bakıldığında, olumlu vatandaşlık uyumsuzluklarının çözümüne ilişkin genel nitelikli kuralların istisnalarının açıkça düzenlendiği görülmektedir⁴⁴.

Taraflara hukuk seçimi imkânı tanınan haller, olumlu vatandaşlık uyumsuzluklarının çözümüne ilişkin genel kuralın önemli bir istisnasını oluşturur. Çeşitli devlet hukukları ile AB hukukunda aile hukuku ve miras hukukuna ilişkin düzenlemelerde, ilgiliye millî hukuku seçme imkânı tanınırken tarafların birden fazla devlet vatandaşı olması hâlinde, söz konusu seçimin herhangi bir sınırlamaya tâbi olmaksızın yapılabileceği de düzenlenebilmektedir⁴⁵. Örneğin, 18.08.1896 tarihli Alman Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku (Medeni Kanuna Giriş Yasası, Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche, BGBEG)⁴⁶’nda da, birden fazla vatandaşlıkta prensip olarak Alman vatandaşlığının tercih edileceği kabul edilmiş (m. 5 (1)) ve bu prensibe m. 14 (2) hükmü ile tarafların iradesine bağlı olarak istisna getirilmiştir. Ayrıca, Alman hukukunda ölüme bağlı tasarrufların şekline uygulanacak hukuka ilişkin düzenleme getiren BGBEG m. 26 (1)

⁴¹ RG: 185-12.09.1984.

⁴² Göger, s. 164, s. 174.

⁴³ Göger, s. 164.

⁴⁴ Bayraktaroğlu Özçelik, Gülüm: “Kanunlar İhtilafı Hukukunda Olumlu Vatandaşlık İhtilaflarının Çözümü ve MÖHUK m. 4 (1) (b) ve (c) Hükümlerinin Değerlendirilmesi”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 1, C. 19, Y. 2015, s. 133.

⁴⁵ Bayraktaroğlu Özçelik, s. 139.

⁴⁶ 21.09.1994 tarihli Federal Resmi Gazete I, s. 2494 (11.06.2017 tarihli Kanun ile m. 5’de yapılan son değişiklik, Federal Resmi Gazete I, s. 1607).

hükmü, ölenin söz konusu tasarrufu yaptığı andaki veya ölümü anındaki millî hukukuna uygun şekilde yapılan ölüme bağlı tasarrufların geçerli olacağını hükme bağlanırken, Kanun'un olumlu vatandaşlık uyumsuzluklarının çözümüne ilişkin m. 5 (1) hükmünde yer alan genel kuralın uygulanmayacağı da açıkça düzenlenmiştir. Türk hukukunda ise; kişinin hukuku, aile hukuku ve miras hukukuna ilişkin yabancı unsurlu uyumsuzluklarda taraflara hukuk seçimi imkânı, kural olarak, tanınmamıştır. Evlilik mallarına uygulanacak hukukun tayinine ilişkin MÖHUK m. 15 ise bu kuralın istisnasını teşkil eder. Anılan hükmün ilk fıkrasında, eşlere sınırlı bir hukuk seçimi imkânı tanınmakta ve evlilik malları hakkında evlenme anındaki mutad mesken veya millî hukuklarından birini uygulanacak hukuk olarak seçebilecekleri düzenlenmektedir. Aynı şekilde, ölen kişinin birden fazla devlet vatandaşı olması halinde, MÖHUK m. 20 (4) hükmünün son cümlesinin uygulanması bakımından MÖHUK m. 4 (1) hükümlerinin dikkate alınması gerektiği pozitif hukuk açısından savunulabilirse de, MÖHUK m. 20 (4)'te ölüme bağlı tasarrufların şekli geçerliliğine ilişkin kuralın amacı dikkate alınarak, kişinin birden fazla devlet vatandaşı olması durumunda, yine son arzularının yerine getirilmesi amacıyla, millî hukuklarından herhangi birinin öngördüğü şekil şartlarının yerine getirilmiş olması yeterli görülebilir. Bu tür istisnalara Kanun'da açıkça yer verilmesi, hem MÖHUK m. 4 (1) (b) ve (c) hükümlerinin uygulama alanını hem de birden fazla vatandaşlık halinde Kanun'un anılan hükümleri uyarınca uygulanacak hukukun tayini bakımından ortaya çıkabilecek uyumsuzlukları çözüme kavuşturacaktır⁴⁷.

MÖHUK'ta aile hukukuna ilişkin uyumsuzlukların çözümünde benimsenen objektif metod uyarınca, ağırlıklı olarak eşlerin müşterek millî hukukunun uygulanması kabul edilmiştir. MÖHUK'un nişanlılığın hükümleri ve sonuçları (m. 12 (2)), evliliğin genel hükümleri (m. 13 (3)), boşanma ve ayrılığın sebepleri ve hükümleri (m. 14 (1)), boşanmış eşler arasındaki nafaka talepleri (m. 14 (2)), boşanmada velâyet ve velâyete ilişkin sorunlar (m. 14 (3)), -eşlerin hukuk seçimi yapmamış olmaları halinde- evlilik malları (m. 15 (1)); -ana, baba ve çocuğun müşterek millî hukukunun bulunması halinde- soybağının hükümleri (m. 17); -eşlerin birlikte evlât edinmesi hâlinde- evlât edinmenin hükümleri hakkında getirilen basamaklı bağlama kurallarında "müşterek millî hukuk" birinci basamakta yer almaktadır. Taraflardan en azından birinin birden fazla devlet vatandaşı olması durumunda, yukarıda anılan kurallar uyarınca müşterek millî hukukun tayini

⁴⁷ Bayraktaroğlu Özçelik, s. 143, s. 145.

tereddüt doğurmaktadır⁴⁸. Yargıtay ilgili kararında⁴⁹, Türk ve İtalyan vatandaşı kadın ile İtalyan vatandaşı koca arasındaki boşanma davasında eşlerden birinin birden fazla vatandaşlığı olmakla birlikte söz konusu vatandaşlıklardan birinin Türk vatandaşlığı olduğunu dikkate alarak müşterek millî hukukun bulunmadığı sonucuna oyçokluğu ile varmıştır. Karşı oy yazısında ise, MÖHUK m. 4. (1) (b) bendinde birden fazla devlet vatandaşlığına sahip olanlar hakkında, bunların aynı zamanda Türk vatandaşı olmaları halinde Türk hukukunun uygulanacağına ilişkin hükmün, Kanun'da aksi öngörülmemişse geçerli olduğu; boşanma ve ayrılık sebeplerine ve hükümlerine ilişkin m. 14 (1) uyarınca, eşlerin müşterek millî hukukları varsa bu hukukun uygulanacağı; söz konusu uyumsuzlukta eşlerin müşterek millî hukukunun İtalyan hukuku olduğu, bu sebeple uyumsuzluğa bu hukukun uygulanması gerektiği belirtilmiştir. Eşlerden birinin birden fazla devlet vatandaşı olup, söz konusu vatandaşlıklardan hiçbirinin Türk vatandaşlığı olmadığı uyumsuzluklarda da benzer bir sorun ortaya çıkmaktadır. Bu çerçevede, MÖHUK'un müşterek millî hukukun uygulanmasını emrettiği durumların MÖHUK m. 4 (1) hükmünün istisnası olarak kabul edilmesi Kanun'da bir açıklık olmadığından dolayı tartışmalı bir husustur⁵⁰. Kanaatimizce, yukarıda anılan aile hukukuna ilişkin uyumsuzluklara ilişkin düzenlemelerde taraflardan birinin millî hukukunun tercih edilmesi yerine müşterek millî hukukun uygulanmasının kabul edilmesi ve bunun ilk basamakta düzenlenmesi, bu hukukun tarafların ortak menfaatlerine en iyi hizmet eden hukuk olmasından kaynaklanmaktadır ve olumlu vatandaşlık uyumsuzluklarının çözümü amacıyla getirilmiş genel nitelikli m. 4 (1) (b) ve (c) hükümlerinin amacına oranla öncelik taşımakta olup MÖHUK m. 4 (1) hükmünün istisnası olarak kabul edilebilir.

Son olarak, MÖHUK m. 3 uyarınca, “Yetkili hukukun vatandaşlık, yerleşim yeri veya mutad mesken esaslarına göre tayin edildiği hâllerde, aksine hüküm olmadıkça, dava tarihindeki vatandaşlık, yerleşim yeri veya mutad mesken esas alınır”. Diğer deyişle, çifte/çok vatandaşlık, dâva tarihinde var olmalıdır. Bazı görüşlere göre; dâva görülmekte olduğu sırada ikinci bir devlet vatandaşlığını, örneğin, Türk vatandaşlığını kazanan yabancıнын MÖHUK m. 3 nedeniyle Türk maddî iç hukukunun uygulanmasını

⁴⁸ Bayraktaroğlu Özçelik, s. 136.

⁴⁹ Yargıtay 2. HD, E. 2007/4214, K. 2008/1476, T. 13.02.2008. Karar için bkz. Ekşi, Nuray: 5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'a İlişkin Yargıtay Kararları, Beta Basım, İstanbul 2010, s. 3-5.

⁵⁰ Tartışmalar için bkz. Bayraktaroğlu Özçelik, s. 138-139; Şanlı/Esen/Ataman Fıganmeşe, s. 130, dn. 69; Tiryakioğlu, s. 14.

isteyememesi olumlu karşılanamaz. Buna karşılık, dâva açıldığında vatandaşlıklarından biri Türk olan kişinin, dâva sırasında Türk vatandaşlığını kaybetmesi halinde, halen Türk yasalarının çifte/çok vatandaşlığa sahip olduğu dönemdeki nedenlerle uygulanmasında direnmek hatalıdır⁵¹.

4.2.2. Birden Fazla Yabancı Vatandaşlık

Birden fazla vatandaşlık içinde lex fori'nin vatandaşlığı yoksa, doktrinde hâkim olan çözüm, birden fazla vatandaşlık vak'asında gerçek vatandaşlığı tespit eder. Hakiki hayat ilişkilerine dayanması sebebiyle de gerçek vatandaşlık, ilgili şahsın diğerlerine nazaran daha sıkı bağlarla bağlı bulunduğu devletin vatandaşlığı olacaktır (etkili vatandaşlık ilkesi)⁵². Vatandaşlığın genel ilkelerinin yer aldığı AVS m. 4 hükmünde etkili vatandaşlık ilkesine yer verilmemiştir. AB Adalet Divanı ise, gerçek ve etkili vatandaşlık ilkesinin uygulanmasına ilişkin üye devlet düzenlemelerini iki önemli kararında AB hukukuna aykırı bulmuştur⁵³.

La Haye Sözleşmesi m. 5 hükmüne göre, çifte/çok vatandaşlığı olan kişinin üçüncü devletler tarafından tek vatandaşlığı var sayılmalıdır. Üçüncü devlet, kendisinin şahsî statüye ilişkin hukuk kurallarına hâlel gelmemek ve yürürlükteki antlaşmalar saklı kalmak koşulu ile ilgiliyi mütaden ve esas itibarıyla bulunduğu veya edimli olgulara göre en fazla irtibat halinde olduğu devlet vatandaşlığına sahip sayar. Bu hüküm, Anglo-Amerikan sistemine koşut olarak önce ikametgâh veya mütaden bulunulan yer vatandaşlığı, bunun bulunmaması halinde gerçek vatandaşlık veya üstün vatandaşlık lehine olarak anlaşılmaktadır⁵⁴.

⁵¹ Göğer, s. 164.

⁵² Güngör, s. 30-31; Nomer, s. 40-41.

⁵³ Örn. AB Adalet Divanı'nın 07.07.1992 tarihli Mario Vicente Micheletti and others v. Delegacion del Gobierno en Cantabria ön kararında bir üye devlet vatandaşının AB hukukundaki yerleşme serbestisi hakkının o kişi, aynı zamanda AB üyesi olmayan bir devletin vatandaşı olduğu gerekçesiyle reddedilemeyeceği, bu durumlarda gerçek vatandaşlık/etkili vatandaşlık ilkesini kabul edilemeyeceği yönünde görüş bildirmiştir, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:61990CJ0369&qid=1499257958685&from=EN> (erişim: 04.07.2017); Karar örnekleri için bkz. Bayraktaroğlu Özçelik, s. 131-132; De Vido, Sara: "The Relevance of Double Nationality To Conflict Of Law Issues Relating To Divorce And Legal Separation In Europe", Cuadernos de Derecho Transnacional, V. 4, No. 1, Marzo, 2012, s. 224-226.

⁵⁴ Göğer, s. 167.

Gerçek vatandaşlığı tespitinde ilgili şahsın hayat ilişkileri yönünden önemli kabul edilebilecek tekml vakıalar nazara alınacaktır. Bu bakımdan, ikametgâh veya oturulan yer oldukça önem kazanır. Bunun dışında; vatandaşlık bağlantısından vazgeçme ve ikametgâh veya ilgili şahsın sakin olduğu yer vatandaşlığına bağlanma, mevcut vatandaşlıkların hepsini nazara alma, ilgili şahsın seçtiği vatandaşlığa bağlanma, lex fori'nin prensiplerine uygun olarak elde edilen vatandaşlığı kabul, ilk veya son olarak kazanılmış vatandaşlığa önem verme gibi çözümler de önerilmektedir⁵⁵.

AB hukukunda, uygulanacak hukukun tayininde ortaya çıkabilecek olumlu vatandaşlık uyumsuzluklarını çözüme kavuşturan genel nitelikli bir kural mevcut değildir. Sadece, kanunlar ihtilâfi hukukuna ilişkin düzenlemelerden bazılarında münferit çözümlere yer verilmiştir. Örneğin, 04.07.2012 tarihli ve 650/2012 sayılı “AB Miras Tüzüğü”⁵⁶’nün murise hukuk seçimi imkânı tanıyan m. 22 (2) hükmünde kişinin hukuk seçiminin yapıldığı anda veya ölümü anında birden fazla devlet vatandaşı olması halinde söz konusu devlet hukuklarından herhangi birinin uygulanacak hukuk olarak seçilebileceğini düzenlemektedir. AB Adalet Divanı, birçok kararında üye devlet hukuklarında olumlu vatandaşlık uyumsuzluklarının çözümünde mahkeme devletinin vatandaşlığına öncelik tanıyan ulusal hukuk düzenlemelerini AB hukukuna aykırı bulmuştur. Bugün genel kabul gören anlayış, AB kanunlar ihtilâfi hukuku düzenlemelerinin uygulanmasında ortaya çıkan olumlu vatandaşlık uyumsuzluklarının, AB’nin genel ilkelerinin gözetilmesi suretiyle (tâbiyete dayalı ayrımcılık yasağı, temel haklara saygı ve AB vatandaşlığına ilişkin prensipler gibi), üye devlet hukuklarında var olan kurallar uyarınca çözülmesi gerektiğidir⁵⁷.

Yukarıda belirtilen La Haye Sözleşmesi hükmü ile Uluslararası Adalet Divanı ve AB Adalet Divanı kararlarının etkisiyle Kıta Avrupası’ndaki pek çok devletin milletlerarası özel hukuk düzenlemesinde bu anlayışı yansıtır

⁵⁵ **Göger**, s. 176; **Güngör**, s. 32; **Nomer**, s. 40; Örn. Uluslararası Adalet Divanı’nın 06.04.1955 tarihli Nottebohm kararında gerçek vatandaşlığın tespitinde şu unsurlara yer verilmiştir: İlgili şahsın menfaatlerinin merkezi, aile bağları, kamu hayatına katılımı, belli bir ülkeye karşı gösterdiği ve çocuklarına da aşıladığı bağlılık, yakın geleceğe yönelmiş niyetler, o ülkede girişilmiş/girişilecek faaliyet, iş ve menfaatler, yaşama tarzını benimseme iradesi, vatandaşlık sıfatına bağlı vecibelerin yüklenilmesi ve hakların kullanılması, <http://www.icj-cij.org/en/case/18> (erişim: 04.07.2017).

⁵⁶ AB RG: L 201/107-27.07.2012, s. 107-134.

⁵⁷ **Bayraktaroğlu Özçelik**, s. 121-123, s. 144; Karar örnekleri için bkz. **Bayraktaroğlu Özçelik**, s. 126-129.

nitelikte hükümler kabul edilmiştir⁵⁸. Anglo-Amerikan sistemi de, vatandaşlık uyumsuzluklarının çözümünde ayırım yanlısı değildir. İngiliz hukuku, genel anlayışına uygun olarak bireyin ikametgâhının bulunduğu devlet vatandaşlığını tercih etmektedir. Örneğin; Türk ve İngiliz vatandaşlıkları bulunan ve Türkiye’de ikamet eden bireyi İngiliz hakimi, Türk vatandaşı olarak kabul edecek ve Türk kanunlarını uygulayacaktır. Aynı biçimde, İngiltere’de ikamet eden ve İngiliz vatandaşlığı da bulunan bir Türk’ü İngiliz hakimi, İngiliz vatandaşı olarak kabul edecek ve İngiliz kanunlarını uygulayacaktır⁵⁹.

4.3. Askerlik⁶⁰

Devletlerin askerlik sistemleri arasında farklar olduğu gerçeğinden hareket edildiğinde birden fazla devletin vatandaşlığını taşıyan kişilerin askerliklerini hangi devlette yapacakları veya yapılmış askerliğin diğerlerinde geçerli olup olmayacağı, önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır⁶¹. Türkiye, çifte/çok vatandaşlığa sahip Türk vatandaşlarının askerlik yükümlülüğü konusunda karşılaştıkları zorlukları en aza indirmek için hukuki düzenlemeler çıkarmakta ve ayrıca, diğer devletlerle ikili antlaşmalar⁶² yaparak sorunu çözüme kavuşturmaya çalışmaktadır.

Strasbourg Sözleşmesi’nin kabul ettiği çözüm, birden fazla akit devletin vatandaşı olan kişilerin askerlik yükümlülüklerini vatandaşlığını taşıdıkları akit devletlerden sadece birinde yerine getirebilecekleri yönünde olmuştur (m. 5 (1)).

AVS’de, birden çok akit devletin vatandaşlığına sahip kişinin askerlik yükümlülüğünü, kural olarak, vatandaşlığını taşıdığı akit devletlerden sadece birine karşı yerine getirebileceği kabul edilmiştir (m. 21 (1)). AVS, tek bir halde çifte askerlik yükümlülüğünü kabul etmektedir. Şöyle ki; ilgili,

⁵⁸ Bayraktaroğlu Özçelik, s. 130.

⁵⁹ Göger, s. 162.

⁶⁰ Geniş bilgi için bkz. Ekşi, Nuray: Askerliğin Vatandaşlık Üzerindeki Etkisi ve Özellikle Çifte Vatandaşlığa Sahip Kişilerin Askerlik Yükümlülüğü, 2. bs., Beta Basım, İstanbul 2005.

⁶¹ Ekşi, s. 48.

⁶² İkili antlaşmalar için bkz. Aygün, Mesut: “Askerlik Hizmetinin Türk Vatandaşlığı Açısından Değerlendirilmesi” (Ed. Hailbronner, Kay/Tiryakioğlu, Bilgin/Küçük, Esin/Schneider, Katja), 2. bs., Türkiye Barolar Birliği Yayınları, No. 175, Ankara 2013, s. 231-251.

vatandaşlığını taşıdığı ve mutad olarak sakin olduğu akit devletin ülkesinde aktif askerlik hizmetini tamamlamış olup (m. 21 (3) (a)) sonradan mutad meskenini vatandaşı olduğu diğer bir akit devletin ülkesine nakletmişse, naklin yapıldığı devlete karşı askerlik yükümlülüğü devam edecektir (m. 21 (3) (e)).

La Haye Sözleşmesi'ne ekli Protokol'e göre, iki veya daha fazla vatandaşlığı olan ve vatandaşlığını taşıdığı devletlerden birinin ülkesinde mutad olarak sakin olup gerçekte en sıkı ilişkisi de bu ülkeyle olan kişi, diğer devletlerin ülkesinde askerlik yükümlülüğünden muaf olacaktır (m. (1) (1)).

21.06.1927 tarihli 1111 sayılı "Askerlik Kanunu ("AK")"⁶³ m. 2 (2) uyarınca; gelmiş oldukları ülkelerde askerlik yaptığını veya askerlik hizmetini yapmış sayıldığını belgeleyenler ile vatandaşlığa alındığı yıl, yirmi iki yaşında olanlar askerlik yapmış kabul edilmiştir. AK m. 2 (4) uyarınca, aynı zamanda KKTC vatandaşı ve Türk vatandaşı olan kişi, zorunlu askerlik hizmetini KKTC kanunlarına göre yerine getirdiğini belgelediği takdirde AK hükümlerine göre, askerliğini yapmış sayılır. AK m. 2 (5) uyarınca, Bakanlar Kurulu kararıyla belirlenen esaslara göre; yurt dışında doğan ve ikamet edenler ile kanuni rüşt yaşına kadar yabancı bir ülkeye gitmiş olanlardan buldukları ülke vatandaşlığını da kazanan Türk vatandaşları, talepleri hâlinde, durumlarına uyan ve AK'nin öngördüğü askerlik statülerinden biri içerisinde askerlik mükellefiyetlerini otuz sekiz yaşını tamamladıkları yılın sonuna kadar yerine getirebilirler veya tabiiyetinde buldukları diğer ülkede askerlik yapmış olduklarını belgelemek kaydıyla mükellefiyetlerini yerine getirmiş sayılırlar. Ayrıca, AK geçici m. 41 uyarınca, AK'nin yürürlüğe girdiği tarihe kadar göçmen statüsünde Türk vatandaşlığına geçmiş olanlardan Türkiye'ye geldikten sonraki bir tarihte gelmiş oldukları ülkede askerlik yaptıklarını belgeleyenler, askerlik hizmetinden muaf tutulur.

Birden fazla vatandaşlığa sahip yükümlülerin hangi ülkelerde yaptığı askerliğin muvazzaf askerlik hizmetinden sayılacağı 05.07.1993 tarihli ve 93/4613 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla belirlenmiştir⁶⁴. Karar'ın m. 5 hükmü uyarınca, bu kişilerin sadece fiili askerlik hizmeti değil, sivil kurum ve kuruluşlardaki hizmeti de askerlikten sayılmaktadır. Askerlik hizmeti ile "askerliğe elverişli değildir" kararlı raporların kabul edileceği ülkeler, ihtiyaç duyulduğunda her yılın Aralık ayı içerisinde Milli Savunma

⁶³ RG: 12-17.07.1927.

⁶⁴ RG: 21648-25.07.1993.

Bakanlığı'nın koordinatörlüğünde Dışişleri ve İçişleri Bakanlıklarınca yeniden belirlenir.

Çifte/çok vatandaşlığı bulunan bireyin vatandaşı olduğu devletlerden birisinin çağdışı sayılması gibi nedenlerle muvazzaf askerlik hizmetini öngörmemesi halinde diğer devletin bireye askerlik hizmetini yaptırmak istemesi olasıdır. Ayrıca, vicdanî inanışlar nedeniyle kişinin askerlik yükümünü yerine getirmeyi reddetmesi mümkündür. Askerlik yükümüne ilişkin tüm bu konularda çifte/çok vatandaşlığa sahip olan kişinin statüsü ve hangi vatandaşlığına göre düzenleneceği, kişi açısından önemli bir sorundur. Bu sorunların çözümünde lex fori, gerçek vatandaşlık ve ikametgâhın bulunduğu devlet vatandaşlığı çözümleri hatıra gelmektedir.⁶⁵

4.4. Nüfus Kayıtları

10.07.1985 tarihli ve 85/9747 sayılı “Evlendirme Yönetmeliği”⁶⁶ m. 34 uyarınca, yetkili Türk makamları önünde evlenen yabancı uyruklu kadın veya erkeğe bir aile cüzdanı ve ayrıca istekleri üzerine çok dilli evlenme belgesi düzenlenerek verilir. Bu yabancılar, “Uluslararası Kişisel Hal Komisyonu”na üye bir devletin vatandaşı iseler, bu evlilik, 04.09.1958 tarihli “3 numaralı Uluslararası Bilgi Teatisi Hakkında Sözleşme (“İstanbul Sözleşmesi”)⁶⁷ gereğince, gerekli kart doldurularak yabancı doğum yeri nüfus idaresine gönderilir.

Çifte vatandaşlığı olan Türk vatandaşlarının Türkiye’de Türk kimliği ile yaptıkları evlenme, evlat edinme, velayet, vesayet, soybağı, miras ve isim gibi kişi hallerine ilişkin değişiklikler; ikinci vatandaşlığı bulunduğu devlet makamlarına bildirilmeyebilir (örneğin, kişinin ikinci devlet vatandaşlığını Türk makamlarına bildirmemiş olması hali) veya yetkili yabancı makamlarca kabul edilmeyebilir. Bu durum, nüfus kütüklerinin sağlıklı tutulmasını önlemektedir.

25.04.2006 tarihli ve 5490 sayılı “Nüfus Hizmetleri Kanunu (“NK”)⁶⁸ m. 24 uyarınca, yurt dışında yabancı yetkili makamlar önünde Türk vatandaşlarının yabancıyla yaptığı evlenmeler, 22.11.2001 tarihli ve 4721

⁶⁵ Göger, s. 153.

⁶⁶ RG: 18921-07.11.1985.

⁶⁷ <https://www.un.org/ruleoflaw/files/volume-932-I-13272-English.pdf> (erişim: 09.08.2017).

⁶⁸ RG: 26153-29.04.2006.

sayılı Türk Medenî Kanunu⁶⁹ hükümlerine uygun olmak ve butlanla batıl olmayı gerektiren bir sebep bulunmamak kaydıyla geçerlidir. Bu evliliklerin koca, kocanın yabancı olması halinde kadın tarafından en geç otuz gün içerisinde evlenmeyi yapan yabancı makamdan alınmış belgenin o yerdeki dış temsilciliğe verilmesi veya dış temsilciliğe gönderilmesi suretiyle bildirilmesi gerekir. O yerde dış temsilcilik bulunmadığı veya dış temsilciliğe bildirimde bulunulmadığı takdirde, evlenme bildirimi, yabancı makamlardan alınan evlenme belgesinin Türkçe'ye çevrilip usûlüne göre onaylanmış ve Dışişleri Bakanlığı'nca tasdik edilmiş olması şartıyla yurt içinde ilgili nüfus müdürlüğüne verilmek suretiyle de yapılabilir. Bununla birlikte, Türk vatandaşlarının yabancı bir ülkenin hukukuna uygun olarak yaptıkları evlenmelerin geçerli olması için evliliğin Türk nüfus siciline tescil edilmesi zorunlu değildir⁷⁰.

Çifte vatandaşlığı olan Türk vatandaşlarının yurtdışında ikinci vatandaşlığının bulunduğu ülkenin kimliği ile evlenmesi ya da Türk kimliği ile yabancı vatandaşlığa sahip kişi ile evlenmesi hali, ilgili tarafından bildirilmeyebilir. Yurtdışındaki evlenmelerin tespit edilememesi halinde Türk nüfus kayıtlarına göre, ikinci bir evlenme mümkündür. Aynı şekilde, çifte vatandaşlığa sahip Türk vatandaşının ikinci vatandaşlığı bulunduğu ülkede Türk vatandaşı olmayanla yapılan evlilikten doğan çocukları Türkiye'de tescil edilmeyebilir ve ikinci vatandaşlığın bulunduğu ülkenin kimliği ile yapılan tanımda çocuğun Türkiye'deki baba kütüğüne kaydı mümkün olmayabilir⁷¹.

“690 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname”⁷² m. 4 hükmü ile NK'da önemli bir değişiklik yapılmıştır. Kanun'a eklenen m. 27 (A) hükmü ile yabancı ülkelerde verilen boşanma, evliliğin butlanı, iptali veya mevcut olup olmadığına yönelik kararların bizzat veya vekilleri aracılığıyla tarafların birlikte başvurusu, verildiği devlet kanunlarına göre konusunda yetkili adli veya idari makam tarafından verilmiş ve usulen kesinleşmiş olması ve Türk kamu düzenine açıkça aykırı bulunmaması şartlarıyla nüfus kütüğüne tescil edilmesi imkânı getirilmiştir. Bu doğrultuda, tanıma davası açılmaksızın kararlar, nüfus kütüğüne tescil edilebilecektir. NK 27 (A) maddesine göre, tescil işlemleri yurt dışında kararın verildiği ülkedeki dış temsilcilikler, yurt içinde ise İçişleri Bakanlığı tarafından belirlenecek nüfus müdürlükleri tarafından

⁶⁹ RG: 24607-08.12.2001.

⁷⁰ Akıncı/Demir Gökyayla, s. 24.

⁷¹ Özkan/Tütüncübaşı, s. 630.

⁷² RG: 30052-29.04.2017.

yapılır. Maddenin uygulanmasına ilişkin tüm detaylar, İçişleri Bakanlığı tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenecektir. Ancak, bu makamlar tarafından tescil talebi reddedilirse, hükmün 3. fıkrası uyarınca, söz konusu adli veya idari makamlarca verilen kararların tanınması için yetkili Türk mahkemesine başvuru yapılarak tanıma kararı verilmesi istenir (MÖHUK m. 50-59, m. 63). Kararın nafaka, velayet gibi tenfiz talepli dava açılmasını gerektirir hususları içermesi halinde başvuru imkânının bulunup bulunmadığı hususunda ise maddede açıklık bulunmamaktadır. Yine madde düzenlemesinde açıklık olmamakla beraber, Yargıtay'ın yerleşik içtihatları gereği, tanıma ve tenfiz talebinde bulunma yönünde hukuki menfaatlerinin bulunması koşuluyla herkes bahsi geçen kararların nüfus kütüğüne tescil edilmesini talep edebilir⁷³.

Yukarıda belirtildiği üzere, NK m. 27 (A) uyarınca, yabancı ülkedeki boşanmaların Türkiye'de nüfusa tescil edilmesi gereklidir. Aksi takdirde, ilgili taraflar, nüfusta evli gözükmektedir. Aynı şekilde, Türk mahkemelelerinden verilen boşanma kararlarının da daha evvel evlilik bildiriminde bulunan devlet makamlarına iletilmesinde fayda vardır. Aksi takdirde, ilgili taraflar, o ülkede evli sayılmaya devam eder. MÖHUK m. 59 ve 11081 sayılı ve 29.09.2006 tarihli "Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik"⁷⁴ m. 58 uyarınca, boşanma tarihi, yabancı boşanma kararının kesinleştiği tarihtir. Böylelikle, özellikle soybağı ve bekleme sürelerine ilişkin karmaşık problemlerin gündeme gelmesi engellenmiştir⁷⁵.

5. SONUÇ

Vatandaşlık hukukuna hakim olan ilkelerden kabul edilen "herkesin sadece tek bir vatandaşlığı olmalıdır" ilkesi, kişinin birden fazla devletin vatandaşlığına aynı anda sahip olması demek olan "çifte vatandaşlık" veya "çok vatandaşlık" hallerinin gün geçtikçe birçok devlet tarafından tanınarak vatandaşlık kanunlarına girmesi ile birlikte neredeyse geçerliliğini kaybetmiştir. Buna rağmen, başta Almanya, Avusturya ve Hollanda olmak üzere bazı Avrupa ülkeleri, çifte/çok vatandaşlık konusunda muhafazakâr davranmaktadırlar. Çifte/çok vatandaşlık hakkının kabul edilerek vatandaşlara tanınması; devletlerin siyasi, ekonomik ve kültürel çıkarları ile doğru orantılıdır. Bir devletin çifte/çok vatandaşlık politikasını doğru değerlendirebilmek

⁷³ Yargıtay 2. HD, E. 2015/21225, K. 2016/508, T. 13.1.2016.

⁷⁴ RG: 26355-23.11.2006.

⁷⁵ Akıncı/Demir Gökyayla, s. 63-65.

için o devletin sadece vatandaşlığını kazanmak için başvuran yabancılara karşı değil başka bir devletin vatandaşlığını kazanmak isteyen kendi vatandaşlarına olan tutumuna da bakmak gerekir. TVK, Türk vatandaşlarının Türk vatandaşlığı yanında yabancı bir devlet vatandaşlığına sahip olabildiğini anlayışla karşılamaktadır. AVS de, çifte/çok vatandaşlığı reddetmeyen bir düzenlemeye sahiptir. Amerika’da çifte/çok vatandaşlığı engelleyen kanuni bir düzenleme yoktur. Bazı devletler ise, kişinin başka bir devletin vatandaşlığını kazanabilmesi için yasal olarak (de jure) önceki vatandaşlığından çıkması gerekliliğini hafifletecek bir fiili (de facto) uygulama geliştirmiştir.

Devletlerin vatandaşlık kazanma şartlarını birbirinden farklı veya birbirine benzer şekilde düzenlemeleri ya da sonradan vatandaşlık kazanılmasına imkân tanımaları, kişinin aynı anda birden fazla devletin vatandaşı olması sonucunu doğurabilmektedir. Çifte/çok vatandaşlık durumları, birden çok milli devletin vatandaşlık ilişkisinden doğan hak ve yetkilerini aynı kişi üzerinde kullanmalarına imkân sağladığı için diplomatik himaye hakkının kullanılması, yetkili mahkeme ve uygulanacak hukukun tayini, askerlik yükümlülüğü ve nüfus kayıtlarının tutulması gibi konularda çıkabilecek olumlu vatandaşlık uyumsuzluklarına hukuki zemin hazırlamaktadır.

Çifte/çok vatandaşlık, nüfus kayıtlarının doğru tutulmasını zorlaştıran hallerden başlıcasıdır. Şöyle ki; çifte vatandaşlığı olan Türk vatandaşlarının Türkiye’de Türk kimliği ile yaptıkları evlenme, evlat edinme, velayet, vesayet, soybağı, miras ve isim gibi kişi halleri; ikinci vatandaşlığı bulunduğu devlet makamlarına bildirilmeyebilir (örneğin, kişinin ikinci devlet vatandaşlığını Türk makamlarına bildirmemiş olması hali) veya yetkili yabancı makamlarca kabul edilmeyebilir. Çifte vatandaşlığı olan Türk vatandaşlarının yurtdışında ikinci vatandaşlığının bulunduğu ülkenin kimliği ile evlenmesi ya da Türk kimliği ile yabancı vatandaşlığa sahip kişi ile evlenmesi hali, ilgili tarafından bildirilmeyebilir. Yurtdışındaki evlenmelerin tespit edilememesi halinde Türk nüfus kayıtlarına göre, ikinci bir evlenme mümkündür. Aynı şekilde, bu evliliklerden doğan çocuklar, Türkiye’de tescil edilmeyebilir ve tanıma davası halinde çocuğun Türkiye’deki baba kütüğüne kaydı mümkün olmayabilir. Yabancı ülkedeki boşanmaların da Türkiye’de nüfusa tescil edilmesi gereklidir. Aksi takdirde, ilgili taraflar, nüfusta evli gözükmemektedir. Aynı şekilde, Türk mahkemelerinden verilen boşanma kararlarının da daha evvel evlilik bildiriminde bulunulan devlet makamlarına iletilmesinde fayda vardır. Aksi takdirde, ilgili taraflar, o ülkede evli sayılmaya devam eder. Bundan dolayı, özellikle soybağına ilişkin karmaşık problemlerin gündeme gelmesi söz konusudur.

KAYNAKÇA

- Akıncı, Ziya/Demir Gökyayla, Cemile:** Milletlerarası Aile Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2010.
- Aybay, Rona:** “Türk Hukukunda Çifte Vatandaşlık Bir Hak Mıdır?”, Vatandaşlık, Göç, Mülteci ve Yabancılar Hukukundaki Güncel Gelişmeler, (Ed. **Hailbronner, Kay/Tiryakioğlu, Bilgin/Küçük, Esin/Schneider, Katja**), 2. bs., Türkiye Barolar Birliği Yayınları, No. 175, Ankara 2013, s. 156-163.
- Aygün, Mesut:** “Askerlik Hizmetinin Türk Vatandaşlığı Açısından Değerlendirilmesi”, (Ed. **Hailbronner, Kay/Tiryakioğlu, Bilgin/Küçük, Esin/Schneider, Katja**), 2. bs., Türkiye Barolar Birliği Yayınları, No. 175, Ankara 2013, s. 231-251.
- Bayraktaroğlu Özçelik, Gülüm:** “Kanunlar İhtilafı Hukukunda Olumlu Vatandaşlık İhtilaflarının Çözümü ve MÖHUK m. 4 (1) (b) ve (c) Hükümlerinin Değerlendirilmesi”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 1, C. 19, Y. 2015, s. 111-150.
- De Vido, Sara:** “The Relevance of Double Nationality To Conflict Of Law Issues Relating To Divorce And Legal Seperation In Europe”, Cuadernos de Derecho Transnacional, V. 4, No. 1, Marzo, 2012, s. 222-232.
- Doğan, Vahit:** Türk Vatandaşlık Hukuku, 13. bs., Savaş Yayınevi, Ankara 2016.
- Ekşi, Nuray:** Askerliğin Vatandaşlık Üzerindeki Etkisi ve Özellikle Çifte Vatandaşlığa Sahip Kişilerin Askerlik Yükümlülüğü, 2. bs., Beta Basım, İstanbul 2005.
- Erdem, Bahadır:** Türk Vatandaşlık Hukuku, 5. bs., Beta Basım, İstanbul 2016.
- Ekşi, Nuray:** 5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun’a İlişkin Yargıtay Kararları, Beta Basım, İstanbul 2010.
- Goodman, Sara Wallace:** “Dual/Multiple Citizenship”, Encyclopedia of Migration (Ed. **Bean, Frank/Brown, Susan**), Springer, Amsterdam 2014, s. 1-4.
- Güngör, Gülin:** Tabiiyet Hukuku, 4. bs., Yetkin Yayınları, Ankara 2016.

- Güngör**, Gülin: “Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi (“AVS”)”, Prof. Dr. Yılmaz Altuğ’a Armağan, Milletlerarası Hukuk ve Özel Hukuk Bülteni, S. 1-2, C. 17-18, Y. 1997-1998, s. 229-250.
- Göğer**, Erdoğan: “Çifte Vatandaşlık”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 44, S. 1-4, Y. 1995, s. 127-181.
- Martin**, Philip: “US Experience With Double Citizenship”, Vatandaşlık, Göç, Mülteci ve Yabancılar Hukukundaki Güncel Gelişmeler, (Ed. **Hailbronner**, Kay/**Tiryakioğlu**, Bilgin/**Küçük**, Esin/**Schneider**, Katja), 2. bs., Türkiye Barolar Birliği Yayınları, No. 175, Ankara 2013, s. 186-195.
- Nomer**, Ergin: Türk Vatandaşlık Hukuku, 22. bs., Filiz Kitabevi, İstanbul 2016.
- Nomer**, Ergin: “Türk Devletler Özel Hukukunda Çifte Vatandaşlık” (“Çifte Vatandaşlık”), Milletlerarası Hukuk ve Özel Hukuk Bülteni, S. 1-2, C. 14, Y. 1994, s. 55-62.
- Özkan**, Işıl/**Tütüncübaşı**, Uğur: “Türk ve Alman Hukukunda Çifte Vatandaşlığa İlişkin Gelişmeler”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 57, S. 3, Y. 2008, s. 599-634.
- Pusch**, Barbara: “Dual Citizenship In The Transnational German-Turkish Space: Notes From Germany”, IPC-Mercator Policy Brief, Fabrika Basım, İstanbul 2015, s. 1-10.
- Şanlı**, Cemal/**Esen**, Emre/**Ataman Figanmeşe**, İnci: Milletlerarası Özel Hukuk, 5. bs., Vedat Kitapçılık, İstanbul 2016.
- Tanrıbilir**, Feriha Bilge: “Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi ve Türk Hukuku”, Milletlerarası Hukuk ve Özel Hukuk Bülteni, S. 2, C. 22, Y. 2002, s. 791-818.
- Tiryakioğlu**, Bilgin: “Multiple Citizenship And Its Consequences In Turkish Law”, Ankara Law Review, V. 3, No. 1, Y. 2006, s. 1-16.
- Uluocak**, Nihal: “Çifte Vatandaşlığın Önlenmesine İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi Ve Son Gelişmeler”, Milletlerarası Hukuk ve Özel Hukuk Bülteni, S. 2, C. 7, Y. 1987, s. 181-186.
- Yücel**, Gerçek Şahin: “Avrupa Birliği Adalet Divanı’nın Avrupa Birliği Vatandaşlığı İle İlgili Son Yaklaşımları”, Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi, C.21, S. 2, Y. 2013, s. 37-54.
- <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/043>
(erişim: 06.07.2017).

<http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/166>
(erişim: 06.07.2017).

<https://www.un.org/ruleoflaw/files/volume-932-I-13272-English.pdf> (erişim:
09.08.2017).

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:61990CJ0369&qid=1499257958685&from=EN> (erişim: 04.07.2017).

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2016:202:FULL&from=EN> (erişim:
10.07.2017).

<http://www.icj-cij.org/en/case/18> (erişim: 04.07.2017).

<https://treaties.un.org/doc/Publication/MTDSG/Volume%20II/LON/PARTII-3.en.pdf> (erişim: 06.07.2017).